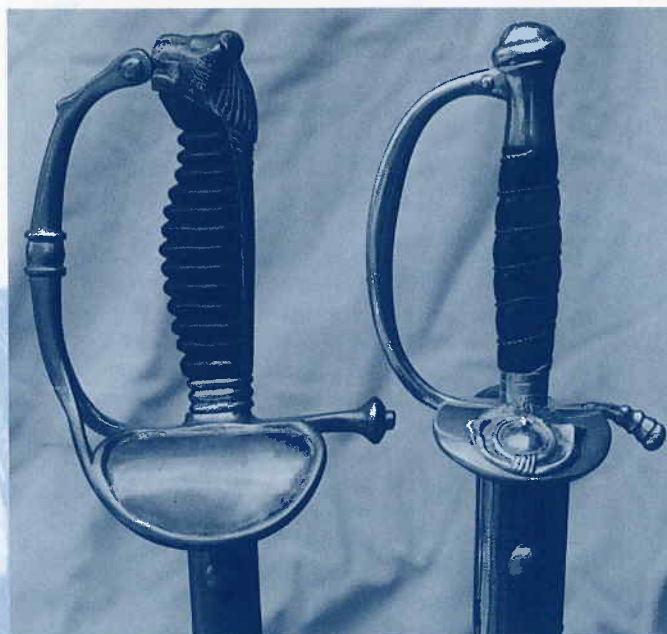

DEGENS NO.1 EN 2

Door G.R. Hof

Met alle respect, maar je moet er toch niet aan denken postzegels te verzamelen: geen enkele kans ooit een zegel tegen te komen die onbekend is, nooit een tandje te veel of te weinig. Nee, dan is het bij het verzamelen van wapens wel anders. Nog veel te ontdekken, zowel aan wapens zelf als aan achtergrondinformatie. Deze keer wat informatie over de Degen No. 1 en 2.

Degen No.1

Inleiding

Het wapen werd ingevoerd bij aanschrijving van het Departement van Oorlog 10 maart 1875 I No.77 en was bedoeld voor de stafmuzikanten bij de Regimenten Infanterie. Het is opmerkelijk dat na de invoering van dit wapen het niet in het regime werd gebracht van de andere blanke wapens: er werd geen standmodel vastgesteld, het wapen werd niet direct opgenomen in de Instructie-Inventaris (I-I) van het materieel en aanschaffingen liepen niet via de Inspectie der Draagbare Wapenen. Dat alles gebeurde pas bij aanschrijving van het Departement van Oorlog van 29-4-1901 IV No.39 aan de Inspecteur der Draagbare Wapenen (IDW): "houdende mededeling dat degens (...) in gebruik bij de muzikanten der korpsen infanterie in den I-I moeten worden opgenomen". Dan ook blijkt hoe perifeer het verschijnsel Muzikantendegen was, zelfs voor de beambten die zich dagelijks met wapens bezig hielden: de IDW vraagt, verbaasd, aan de Directeur de Artillerie-Inrichtingen om een modeldegen toegestuurd te krijgen, want zelf heeft hij 2 soorten degens toegestuurd gekregen (de Degen 1 en 2). Het is ook pas dan dat de IDW aan de Hoofdopzichter der Centrale Werkplaats de instructie geeft dat voortaan bestellingen op de voor blanke wapens gebruikelijk manier zullen plaats vinden.

Dus: Degen No. 1 en 2 zonder controleurstempel dateren van vóór 1901. Omdat ook pas na 1901 ik correspondentie gevonden heb over de nummering ga ik er van uit dat ook pas na 1901 er genummerde exemplaren waren.

Beschrijving/afmetingen

Uit het bovenstaande volgt logischerwijze dat de nu te noemen afmetingen stamten van na 1901, het moment dat het standmodel werd vastgesteld en de afmetingen in de I-I werden opgenomen.

Gewicht 0,810, lengte 0,932, lengte zonder schede 0,918 Gevest: bestaat uit stootplaat, ring, greep, kap en opsluitmoer. De stootplaat is door middel van een zogenaamde bledschroef en klinknagel aan de kap vastgeklonken. De greep: gewicht 0,042, lengte 0,107, gemaakt van hoorn, zwart gelakt en voorzien van ribben. De greepkap in de vorm van een messing leeuwenkop, gewicht 0,067, lengte 0,125; heeft 2 gaten, de bovenste dienende tot doorlating van de angel der kling, de andere voorzien van een schroefdraad tot plaatsing van de verbindingsschroef. De greeping: gewicht 0,005, grootste middellijn 0,0205, ovaal, hoogte 0,011, met 2 groeven. De stootplaat: gewicht 0,205, lengte 0,165. Van messing (legering van koper en zink) of tombak (legering van koper en tin)

De kling: tweesnijdend, gewicht 0,343, lengte 0,930, lengte zonder angel 0,780. Is van staal, recht. De angel wordt van een schroefdraad voorzien als de kling wordt aangebracht.

De schede: gewicht 0,145, gemiddelde lengte 0,840 Haakband der schede: gewicht 0,039, lengte 0,080, messing. De knop op de haakband: gewicht 0,005, lengte 0,009, van messing. De schijf op de knop heeft een middellijn van 0,013 (is dus rond) en de spil van 0,006. Wordt met tinsoldeer op de haakband bevestigd. De oorband: gewicht 0,041, lengte 0,103, gemaakt van messing plaat. De oorband wordt van onderen gesloten door een knop, gewicht 0,0095, lengte 0,0016, van messing. Wordt ook met tinsoldeer in de oorband bevestigd. De kling is tweesnijdend. Het uiteinde van de angel is voorzien van een schroefdraad voor de opsluitmoer.

Productie

Ietwat ééntonig: omdat pas het wapen in 1901 onder de regels van aanschaf vielen zijn mij ook pas vanaf dat jaar bestellingen bekend. Enkele productiegegevens:

1902: 25 schedes door J.F. Segers, Breda (f.2,25 per stuk)

1902: 5 degens met schede door Lüneschloss (f.8,— per stuk)

1902: 13 degens zonder schede en 50 met schede door Lüneschloss

1903: verwisselstukken door Lüneschloss

1903: 77 schedes door Lüneschloss

1903: kling en schedes door Lüneschloss

1905: 18 schedes door Lüneschloss

1907: kennelijk in dat jaar ook degens geleverd door S. de Jager, want hij krijgt 15-4-1907 een boete wegens te laat opleveren van Degen No.1

1909: 60 degens zonder schede door N.V. Nederlandsch Wapenmagazijn v/h S. de Jager, Haarlem

1912: 25 schedes door Lüneschloss

Varianten

Variant 1: Puype (blz.86) beeldt een exemplaar af met een éénsnijdende kling

Variant 2: volgens de I-I werd de lengte van kling en schede aangepast aan de lichaamsbouw van de gebruiker; er zijn dus variaties in de lengte van het wapen

Variant 3: in de I-I (1908): "Onder deze benaming (Degen No.1) worden ook gevoerd eenige van afwijkend model". Het kan zijn dat hier geduid werd op die exemplaren die vóór 1901 waren aangeschaft en dus niet noodzakelijkerwijze voldeden aan de specificaties der I-I.

Variant 4: met witmetalen beslag (collectie Hof). Je zou kunnen denken aan Schutterijmuzikanten, maar die hadden hun eigen model...

Variant 5: met het embleem van een lier in lauwerkrans op de stootplaat (collectie Liefers), waarbij gedacht wordt aan gebruik door de kapelmeester

Gebruik

Vanaf het begin bedoeld voor de muzikanten van de Regimenten Infanterie.

Hedentendage wordt deze degen gedragen door de muzikanten van de Marinierskapel,

echter dan met het embleem van een gekroond onklaar anker op de stootplaat.

De Degen No.2

Inleiding

Het muziekkorps van het Regiment Grenadiers (en Jagers) had in de 19e eeuw de naam het beste muziekkorps van de Landmacht te zijn. Toen dan ook in 1843 werd besloten de muziekkorpsen van de Infanterie op te heffen (hetgeen duurde tot 1875), werd voor het muziekkorps van Reg. Grenadiers en Jagers een uitzondering gemaakt. En het was dan ook dit stafmuziekkorps dat per Koninklijk Besluit van 3-8-1876 de titel kreeg van Koninklijke Militaire Kapel, met als gevolg dat de leden van deze Koninklijke Militaire Kapel tot 1940 de Degen No.2 droegen, met het embleem van Grenadiers en Jagers op de stootplaat. Ook deze degen werd pas in 1901 in de Instructie-Inventaris opgenomen.

Beschrijving/afmetingen

Gewicht 0,730, lengte 0,950, lengte zonder schede 0,930. Gevest: greep: gewicht 0,022, lengte 0,098, van hoorn, zwart gelakt, voorzien van ribben. Greepkap: gewicht 0,047, lengte 0,041. In tegenstelling tot bij de Degen No.1 heeft het gat voor de verbindingsschroef geen schroefdraad. De hoorn en vlammende granaat op de stootplaat: gewicht 0,013, lengte 0,040. De moer die de kap aan de angel verbindt: messing, gewicht 0,009, lengte 0,021. De steel heeft een gat met schroefdraad (spoed: 8.5). De greeping: gewicht 0,033, middellijn 0,015. De stootplaat: gewicht 0,136, lengte 0,145. Schede: gewicht 0,200, gemiddelde lengte 0,840; heeft een haakband: gewicht 0,049, lengte 0,079. Is iets breder dan de haakband van de Degen No.1. Op de haakband een knop, gewicht 0,0055, lengte 0,009; de schijf op de knop is rond, met een middellijn van 0,015. De oorband: gewicht 0,059, lengte 0,107; heeft een knop onderin, gewicht 0,015, lengte 0,018. De kling heeft een platte rug, is éénszijdend. Gewicht 0,372, lengte 0,950, lengte zonder angel 0,800.

Productiegegevens

Pas vanaf 1901 vinden we informatie in de brievenboeken der IDW. De informatie is zeker niet uitputtend!

1902: 10 stuks door Lünenschloss

1905: 15 schedes door Lünenschloss

1906: 23 stuks zonder schede door S. de Jager, Haarlem. De in afb.1 afgebeelde Degen No.2 heeft op de kling het vignet van het Nederlandsch Wapenmagazijn v/h S. de Jager, Haarlem en de kling is gemerkt met W.K.&C.. De Jager betrok dus kennelijk (deel van) zijn waren van Weyersberg, Kirschbaum en Co. Het wapen is voorzien van controleursstempel en WDW stempel en is genummerd 58

Varianten

Variant 1: volgens de Instructie-Inventaris 1908: "onder deze benaming ook eenige van afwijkend model", zie mijn opmerkingen daarover onder Degen No.1

Variant 2: volgens de I-I ook grepen van ebbenhout, met minder ribben, niet gelakt en geringere dikte

Variant 3: hoewel de I-I nadrukkelijk beschrijft dat de angel op de greepkap werd geschroefd en mijn eigen (van controleursstempel voorzien) exemplaar ook aangeschroefd is, stellen Feber en van Eversdingen keer op keer in elkaar opvolgende edities van hun Handleiding dat de angel op de greepkap is omgeklonken. Nu volgden de diverse schrijvers van de handboeken of de I-I, die ze netjes overschreven, of ze gebruikten daartoe concrete wapens "op de hand". Welnu, één en ander suggereert dus dat Feber en van Eversdingen een exemplaar beschrijven met omgeklonken angel op de kap

Variant 4: de lengte van het wapen werd aangepast aan de lichaamsbouw van de gebruiker, dus variatie in lengte

Variant 5: de in 1905 door Lünenschloss geleverde schedes waren niet van model: ze waren van krammen voorzien. Ze worden door de IDW uiteindelijk wel goedgekeurd en in de bewapening opgenomen

Een uitstapje naar de meesterdegens

De Degen No.1 is, op het embleem op de stootplaat na, geheel identiek aan de in 1896 ingevoerde Degen Meester op de Wapenen. Toen ik de teksten van de verschillende voorschriften ter voorbereiding op dit artikel nog eens doorlas, viel mijn oog weer op de fascinerende zin in het Recueil Militair van 1896, het Recueil waarin de komst van de meesterdegen werd aangekondigd: "De aanschrijving van 10-10-1843 No.12 B, niet RM, betreffende het dragen van den sabeldegen door meesters en prévôts op de punt en espadon, wordt bij deze ingetrokken" (niet RM wil zeggen dat het voorschrift niet in het Recueil Militair van 1843 is opgenomen; punt: verouderd woord voor degen; prévôt: rang in het schermen onder die van Meester). Dus vanaf 1843 tot 1896 droegen de Meesters op de Wapenen een sabeldegen! Wat kan dat voor een wapen geweest zijn? Het woord "sabeldegen" houdt in sabelgevest (=asymmetrisch) en degenkling (=recht). Nu kent iedere verzamelaar met een iets uitgebreidere collectie ze wel: cavalerie-officierssabels, maar dan met rechte kling. Het vroegste model uit mijn eigen collectie is een gevest M.1845, dus zonder sleuf voor de vingerlis en met een uitholling over de greepkap. Ikzelf heb dat exemplaar altijd beschouwd als een officiersuitvoering van de Dragondersabel tot Karabijn. Immers het was heel gebruikelijk om van een manschapswapen ook een officiersversie te hebben. Maar ik heb ook rechte versies van de Cavalerie officierssabels M.1854 en M.1876. Over die wapens ga je dan ook filosoferen: zouden het wapens zijn van cavalerieofficiëren die wilden beklemtonen dat ze uit de traditie van

de zware cavalerie stamden? Bij cavalerie-officiërswapens met rechte kling wordt ook wel gedacht aan gebruik door politie-officiëren. Maar de zinsnede uit het RM van 1896 zou wel eens een heel ander licht op deze wapens kunnen werpen: zouden het Meesterdegens 1843-1896 kunnen zijn?

Geraadpleegde literatuur

Brievenboeken der Inspecteur op de Draagbare Wapenen, Centraal Archiefdepot Min. van Defensie

Everdingen, G.G. van, Beknopte Handleiding tot de kennis der Artillerie, Tweede deel A., Breda 1907

Feber, H.J.A. en van Everdingen, G.G., Handleiding tot de kennis der Artillerie, Breda 1903

Feber, H.J.A. en van Everdingen, G.G., Handleiding tot de kennis der Artillerie, Breda 1909

Feber, H.J.A., Handleiding tot de kennis der Artillerie, Breda 1917

Instructie-Inventaris voor de Artillerie der Landmacht, Hfst VI, Breda 1908

Puype, J.P., Blanke wapens, Lochem-Poperinge 1981

Recueil Militair, ed.1896, 's-Gravenhage 1896

Schulten, Dr. C.M. en Smits, F.J.H.Th., Grenadiers en Jagers in Nederland, 's-Gravenhage 1980

Yperen, R. van, De Nederlandse Militaire Muziek, Bussum 1966

